
ZESZYTY NAUKOWE
WYŻSZEJ SZKOŁY PEDAGOGICZNEJ W BYDGOSZCZY

Studia Techniczne 1993 z. 16

ALINA STANISZEWSKA, JAN STANISZEWSKI

WSP w Bydgoszczy

WPŁYW PARAMETRÓW GEOMETRYCZNO-KINEMATYCZ- NYCH NA TEORETYCZNY PROFIL NIERÓWNOŚCI POWIE- RZCHNI PO PIŁOWANIU

Geneza i cel pracy

W zagadnieniu struktury geometrycznej powierzchni — profilowi nierów-
ności, jako elementowi charakteryzującemu sposób obróbki, poświęcono mało
uwagi.

Po obróbce piłowaniem na płaszczyźnie rzazu występują ślady kinema-
tyczne pozostawione przez przywierzchołkową część ostrza zęba w postaci
rys. Wielkość, rozmieszczenie i kształt nierówności (rys) można wyznaczyć
na podstawie znajomości geometrii ostrza zęba i kinematyki rozpatrywanego
sposobu obróbki.

Pod pojęciem profilu rozumie się linię przecięcia bocznej płaszczyzny rzazu
płaszczyzną normalną przebiegającą równolegle do kierunku ruchu posuwo-
wego.

Według spostrzeżeń Buglaja (1956) kąt rozwarcia profilu wynosi 80° , w
tym dla powierzchni po piłowaniu piłami tarczowymi 85° . Badania chropowa-
tości powierzchni głównie po pilarkach tarczowych prowadzili Kikata (1957) i
Kikata, Hiromatsu (1959). Autorzy, dla pomierzonych metodą mikroskopową
chropowatości (odwzorowania nierówności cieniem) określili średnie wartości

odstępu między nierównościami do ich wysokości.

Fukui (1960) w oparciu o geometryczno-kinematyczne warunki obróbki rozważa profil nierówności po piłowaniu na tarczówkach. Breźniak (1973) analizuje szerokość rzazu w aspekcie profilu bocznej płaszczyzny rzazu.

Lisičan (1965) zagadnienie jakości rzazu po piłowaniu rozpatruje z punktu widzenia nadmiarów na dalszą obróbkę (struganiem).

Kikata (1958) próbuje dla określonej dokładności odwzorowania znaleźć zależność promienia końcówki pomiarowej od kąta rozwarcia profilu równego 160° .

Zdaniem Buglaja (1956) tylko w przypadku występowania wyrw na powierzchni rzazu ma miejsce symetryczne położenie ścian wgłębienia o kącie rozwarcia profilu 160° .

Nikitjuk (1967) w oparciu o publikację Miedwidja (1954) przyjmuje dla większości powierzchni, przez analogię z obróbką metali, kąt rozwarcia profilu o wartości 160° .

Również autor sygnalizuje brak znajomości kątów rozwarcia profili w obróbce drewna i wskazuje na potrzebę prowadzenia badań w celu efektywnego zastosowania metod stykowego pomiaru nierówności.

W literaturze przedmiotu, w celu ułatwienia zagadnienia profilu nierówności, Pahlitzsch i Dziobek (1965), Palka, Porankiewicz i in. (1978) przyjęli hipotetyczne modele nierówności powierzchni. Badania zależności parametrów chropowatości od założonych profili nierówności stanowiących figury geometryczne prowadzili Alič (1975) i Buglaj (1978).

Z przedstawionego stanu wiedzy w tym zakresie wynika, że dla piłowania na pilarkach ramowych, taśmówkach i tarczówkach znajomość kształtu i rozmieszczenia nierówności jest niewystarczająca. Istnieje potrzeba gromadzenia danych na temat profilu nierówności po piłowaniu.

Postanowiono więc przeprowadzić badania nierówności teoretycznej wynikającej z geometryczno-kinematycznych warunków piłowania, których celem jest ustalenie profilu nierówności.

Również z praktycznego punktu widzenia, w stykowych pomiarach chropowatości powierzchni, znajomość profilu nierówności jest niezbędna dla ustalenia wartości promienia zaokrąglenia końcówki odwzorowującej.

Założenia metodyczne

Do nierówności parametrycznych zwanych teoretycznymi odnoszą się te nierówności, które tworzą się przy piłowaniu drewna na obrabiarce o prawidłowej dokładności geometrycznej, prawidłowo przygotowanymi i ustawionymi piłami, z pominięciem wpływu budowy anatomicznej drewna, przy określonych parametrach piłowania.

Profil nierówności powierzchni po piłowaniu wyznaczono w oparciu o chropowatość teoretyczną wynikającą z geometrycznych warunków styku naroża ostrza zęba z obrabianym materiałem i kinematyki rozpatrywanego sposobu obróbki.

Nierówności teoretyczne wyznaczono w poprzek śladów obróbki równoległe do kierunku posuwu materiału dla piłowania na pilarkę ramowej, taśmówkach i tarczówce dolnowrzecionowej. Kształt ostrza charakteryzowano w płaszczyźnie, w której określana jest nierówność teoretyczna.

W przypadku pilarek tarczowych, dla których nierówności wzrastają w miarę zwiększania się wysokości rzazu, maksymalne wartości nierówności będą stanowiły o parametrze R_{zt} . Zgodnie z zasadami przygotowania narzędzia przyjęto piły do traków i piły taśmowe stolarskie z zębami rozwieranymi, zaś piły do taśmówek rozdzielczych i piły do taśmówek do kłód z zębami zgrubianymi. W piłach tarczowych uwzględniono obydwa rodzaje poszerzeń

zębów. Parametry zębów pił i wartości poszerzeń przyjęto na podstawie norm przedmiotowych i Orlicza (1969). Założono położenie głównej krawędzi tnącej prostopadle do płaszczyzny piły tj. $\varphi_n = 0$ i $\varphi_u = 0$. Kąt pochylenia bocznej krawędzi skrawającej κ'_r obliczono z zależności geometrycznej przyjmując poszerzenie na 1/3 wysokości zęba.

Badania teoretycznych wysokości nierówności R_{zt} i odstepu między wierzchołkami nierówności S przeprowadzono w oparciu o parametry obróbki dla obrabiarek najczęściej stosowanych w krajowym przemyśle.

Wyniki i ich omówienie

Teoretyczną wysokość nierówności po piłowaniu piłami trakowymi o zębach rozwieranych zilustrowano na Rysunku 1.

Jak wynika z Rysunku 1a wysokość nierówności R_{zt} dla zębów rozwieranych pilarki ramowej obliczyć można z zależności:

$$R_{zt} = 2\Delta_z \operatorname{tg} \varphi' = 2 \cdot \frac{2\mu t}{v_{sr}} \operatorname{tg} \varphi' = \frac{4\mu t}{v_{sr}} \operatorname{tg} \varphi'$$

dla $\operatorname{tg} \varphi' = \frac{\operatorname{tg} \kappa'_r}{\cos \tau}$, przy czym jak pokazano na Rysunku 1

$$\operatorname{tg} \kappa'_r = \frac{3r}{h}$$

gdzie:

Δ_z — posuw na ostrze,

μ — prędkość posuwu,

t — podziałka zębów,

v_{sr} — średnia prędkość skrawania,

φ' — kąt pochylenia profilu,

κ'_r — kąt pochylenia bocznej krawędzi skrawającej,

τ — kąt pochylenia piły,

r — poszerzenie zęba na stronę,

h — wysokość zęba piły.

Wysokości nierówności R_{zt} stanowią funkcję wielkości posuwu na ostrze i kąta pochylenia bocznej krawędzi tnącej zęba do płaszczyzny pracy określonej w płaszczyźnie pomiaru chropowatości.

W przypadku zastosowania do piłowania pił trakowych z zębami zgrubianymi wysokość nierówności R_{zt} wynosi (Rys. 1b):

$$R_{zt} = \Delta_z \operatorname{tg} \varphi'$$

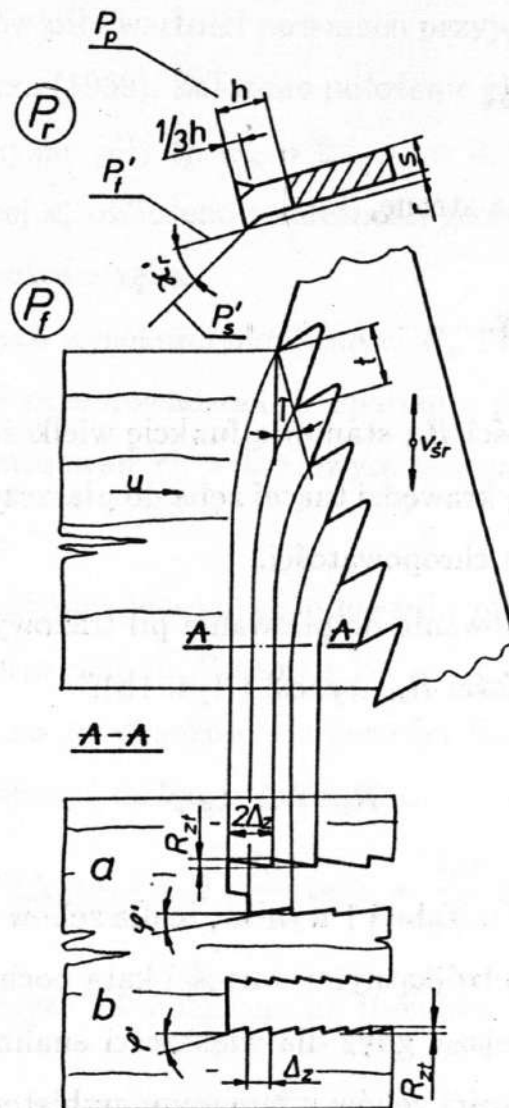
Z danych zawartych w Tabeli 1 wynika, że dla zębów z łamanym grzbietem w porównaniu z zębami trójkątnymi wartości kąta pochylenia bocznej krawędzi skrawającej są mniejsze, gdyż dla większości analizowanych przypadków wartość liczbowa wysokości zębów z łamanym grzbietem jest większa.

Maksymalne wartości rozwarcia dotyczą drewna miękkiego o wilgotności powyżej 30% przecieranego latem.

Kąt κ'_r dla drewna miękkiego kształtuje się w zakresie 0,086–0,159 *rad*, zaś dla drewna twardego 0,064–0,119 *rad*.

Dla celów praktycznych, stosując uproszczenia, przyjąć można zarówno dla zębów trójkątnych jak i zębów z łamanym grzbietem, dla podziałki uzębienia $t = 25 \text{ mm}$, średni kąt κ'_r dla drewna miękkiego o wartości 0,120 *rad*, zaś dla drewna twardego 0,090 *rad*.

Rys. 1. Schemat piłowania na pilarnie ramowej z uwzględnieniem nierówności teoretycznych

- a. nierówności teoretyczne powstające przy piłowaniu pilami o zębach rozwieranych,
- b. nierówności teoretyczne powstające przy piłowaniu pilami o zębach zgrubianych

Tabela 1. Parametry geometryczne zębów pił trakowych

Rodzaj zębów	Podziałka uzębienia t [mm]	Wysokość zęba h [mm]	Kąt pochylenia bocznej krawędzi skrawającej κ'_r [rad] dla rozwarcia r [mm]		
			drewno twarde		drewno miękkie
			0,45–0,6	0,6–0,7	0,7–0,8
trójkątne	22	15	0,090–0,119	0,119–0,139	0,139–0,159
	25	17	0,079–0,105	0,105–0,123	0,123–0,140
	32	21	0,064–0,086	0,086–0,100	0,100–0,114
z łamanym grzbietem	22	16	0,084–0,112	0,112–0,131	0,131–0,149
	25	18	0,075–0,100	0,100–0,116	0,116–0,133
	32	20	0,067–0,090	0,090–0,105	0,105–0,119

Związek kąta rozwarcia profilu φ z kątem pochylenia bocznej krawędzi skrawającej κ'_r oraz kątem przechyłu piły τ można określić z zależności:

$$\varphi = \frac{\pi}{2} - \arctg \frac{\operatorname{tg} \kappa'_r}{\cos \tau} \quad [\text{rad}]$$

Na podstawie Rysunków 1a i 1b wynika, że wysokość nierówności, jak i odstęp pomiędzy wierzchołkami spowodowane są czynnikami, które przy określonym sposobie obróbki i parametrach pozostają stałe.

Wpływ parametrów piłowania na pilarkach ramowych na teoretyczną wysokość nierówności zamieszcza Tabela 2.

Z danych zawartych w Tabeli 2 wynika, że nierówności parametryczne dla drewna miękkiego kształtują się w zakresie od $39 \mu\text{m}$ do $501 \mu\text{m}$, zaś dla drewna twardego od $30 \mu\text{m}$ do $375 \mu\text{m}$ odpowiednio do podwojonej wartości posuwu na ostrze o rozpiętości od $0,328$ do $4,167 \text{ mm}$, stanowiącej odstęp pomiędzy wierzchołkami nierówności.

Tabela 2. Zależność teoretycznej wysokości nierówności od parametrów geometrycznych ostrza i kinematycznych piłowania dla niektórych pilarek ramowych pionowych

Typ obrabiarki	Średnia prędkość skrawania v_{sr} [m/s]	Kąt przechyłki pił τ [rad]	Wysokość nierówności R_{zt} [mm]	
			d. miękkie	d. twarde
<i>DTPB-71</i>	6,4	max 0,030	0,039–0,320	0,030–0,239
<i>DTPC-71</i>	6,4	max 0,037	0,049–0,401	0,037–0,300
<i>GRA-65</i>	4,51–4,76	max 0,028	0,294–0,294	0,220–0,219
<i>DTGA-63</i>	6,6	max 0,045	0,062–0,501	0,056–0,357
<i>GRA</i>	5,2	max 0,042	0,464	0,346
<i>GKT-60</i>	3,5–3,7	0,010	0,172–0,186	0,129–0,139
<i>GKT-60</i> przenośna	2,7–2,9	0,010	0,183	0,137
<i>DTRA</i>	5,2	0,033	0,173	0,346

Typ obrabiarki	Prędkość posuwu u [m/s]	Posuw na ostrze $2\Delta_z$ (S) [mm]	Kąt poch. bocz. kraw. skraw. κ'_r [rad]	
			d. miękkie	d. twarde
<i>DTPB-71</i>	0,021–0,170	0,328–2,656		
<i>DTPC-71</i>	0,026–0,213	0,406–3,328		
<i>GRA-65</i>	0,110–0,116	2,439–2,437		
<i>DTGA-63</i>	0,034–0,275	0,515–4,167		
<i>GRA</i>	0,2	3,846	0,120	0,090
<i>GKT-60</i>	0,050–0,057	1,428–1,540		
<i>GKT-60</i> przenośna	0,041–0,044	1,519		
<i>DTRA</i>	0,020–0,150	0,385–2,885		

W sposób zbliżony, jak na pilarkach ramowych, wyrazić można wysokość nierówności teoretycznych dla taśmówek stolarskich, a mianowicie po piłowaniu piłą o zębach rozwieranych:

$$R_{zt} = 2\Delta_z \operatorname{tg} \varphi' = \frac{2\mu t}{v} \operatorname{tg} \varphi'$$

gdzie

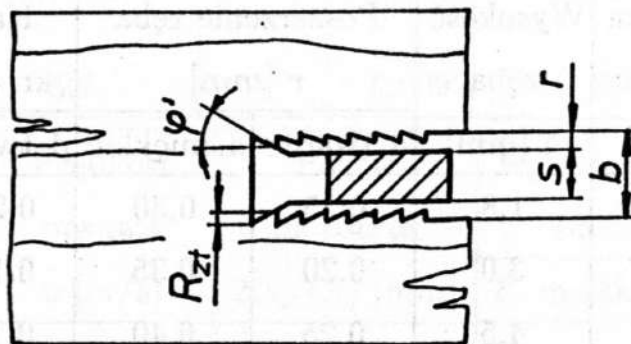
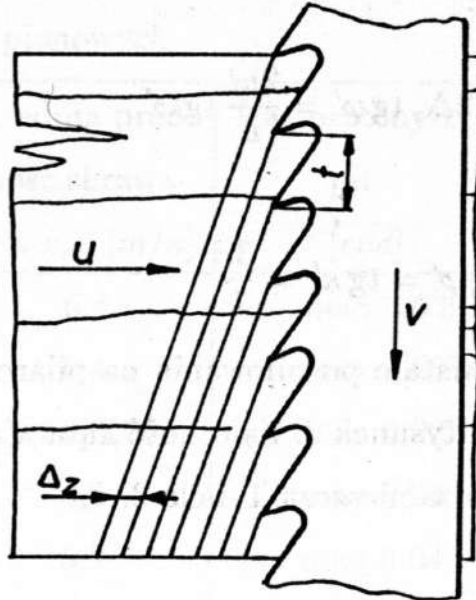
$$\operatorname{tg} \varphi' = \operatorname{tg} \kappa'_r = \frac{3r}{h}$$

Nierówności teoretyczne powstałe po piłowaniu na pilarce taśmowej piłą o zębach zgrubianych ilustruje Rysunek 2. Zależność kąta κ'_r od parametrów liniowych zębów pił taśmowych zamieszcza Tabela 3.

Tabela 3. Parametry geometryczne zębów pił tarczowych

Rodzaj zębów	Podziałka uzębienia t [mm]	Wysokość zęba h [mm]	Poszerzenie zęba r [mm]		Kąt poch. bocz. kr. skraw. κ'_r [rad]	
			d. twarde	d. miękkie	d. twarde	d. miękkie
trójkątne	5	1,8	0,15	0,30	0,245	0,464
	8	3,0	0,20	0,35	0,197	0,337
	12	4,5	0,25	0,40	0,165	0,262
trójkątne	35	9,2	0,35	0,50	0,114	0,162
i trójkątne	50	13	0,45	0,60	1,103	0,138
rozsunięte	65	16,5	0,50	0,65	0,091	0,091
z prosto- wkłętym grzbietem	35	16	0,35	0,50	0,066	0,093
	50	22	0,45	0,60	0,061	0,082
	65	26	0,50	0,65	0,058	0,075

(P_f)

Rys. 2. Schemat piłowania na pilarsce taśmowej piłą o zębach zgrubianych z uwzględnieniem nierówności teoretycznych

Kąt pochylenia bocznej krawędzi skrawającej κ'_r , jak wynika z Tabeli 3, dla zęba piły taśmowej stolarskiej (trójkątnego) wykazuje duże zróżnicowanie, gdyż kształtuje się w granicach od $0,165 \text{ rad}$ do $0,464 \text{ rad}$. W tym wartości od $0,165 \text{ rad}$ do $0,245 \text{ rad}$ dotyczą obróbki drewna twardego, zaś od $0,261 \text{ rad}$ do $0,464 \text{ rad}$ obróbki drewna miękkiego.

Do obliczeń nierówności teoretycznych, można przyjąć w przybliżeniu, dla podziałki uzębienia 8 mm średni kąt κ'_r zęba piły taśmowej stolarskiej o wartościach $0,205 \text{ rad}$ dla piłowania drewna twardego i $0,363 \text{ rad}$ dla piłowania drewna miękkiego.

Nierówności teoretyczne dla taśmówek stolarskich zestawiono w Tabeli 4. Z danych wynika, że wysokość nierówności waha się w granicach od $4 \mu\text{m}$ do $119 \mu\text{m}$. Dla drewna miękkiego nierówności wynoszą od $7 \mu\text{m}$ do $119 \mu\text{m}$, zaś dla drewna twardego od $4 \mu\text{m}$ do $65 \mu\text{m}$ odpowiednio do wartości odstepu nierówności od $0,018 \text{ mm}$ do $0,313 \text{ mm}$.

Wysokość nierówności w przypadku zęba zgrubianego piły taśmowej (dla pilarek taśmowych rozdzielczych i pilarek do kłód) określa zależność (Rys. 2):

$$R_{zt} = \Delta_z \operatorname{tg} \varphi'$$

Na podstawie danych zamieszczonych w Tabeli 3 wynika, że kąt pochylenia bocznej krawędzi skrawającej zęba pił taśmowych (rozdzielczych i do kłód) waha się w granicach od $0,058 \text{ rad}$ do $0,162 \text{ rad}$, w tym wartości od $0,058 \text{ rad}$ do $0,114 \text{ rad}$ dotyczą piłowania drewna twardego, zaś od $0,075$ do $0,162 \text{ rad}$ piłowania drewna miękkiego.

Dla celów praktycznych z wystarczającą dokładnością można posłużyć się średnimi wartościami kąta κ'_r (dla podziałki uzębienia w przybliżeniu $t = 50 \text{ mm}$) przyjmując dla piłowania drewna miękkiego kąt równy $0,120 \text{ rad}$, zaś do obróbki drewna twardego $0,086 \text{ rad}$.

Tabela 4. Zależność teoretycznej wysokości nierówności od parametrów geometrycznych ostrza i kinematycznych piłowania dla pilarek taśmowych

Typ obrabiarki	Prędkość skrawania v [m/s]	Prędkość posuwu u [m/s]	Wysokość nierówności R_{zt} [mm]	
			d. miękkie	d. twarde
<i>DRSA-63</i>	23		0,009–0,088	0,005–0,048
<i>DRSA-80</i>	30		0,007–0,068	0,004–0,037
<i>DTMEE</i>	17	0,033–0,333	0,012–0,119	0,006–0,065
<i>PTE-7</i>	23		0,009–0,088	0,005–0,048
<i>PTE-9</i>	24		0,008–0,084	0,005–0,046
<i>DRRA-110</i>	45	0,017–0,833	0,002–0,112	0,002–0,080
<i>TB-1250</i>	40	0,133–1,083	0,020–0,163	0,014–0,116
<i>DRGA-110</i>	43	max 1,0	0,140	0,100
<i>DRGA-160</i>	46	max 0,833	0,109	0,078

Typ obrabiarki	Posuw na ostrze Δ_z lub $2\Delta_z(S)$ [mm]	Kąt poch. bocz. kr. skraw. κ'_r [rad]	
		d. miękkie	d. twarde
TAŚMÓWKI STOLARSKIE			
<i>DRSA-63</i>	0,023–0,232		
<i>DRSA-80</i>	0,018–0,178		
<i>DTMEE</i>	0,031–0,313	0,363	0,205
<i>PTE-7</i>	0,023–0,232		
<i>PTE-9</i>	0,022–0,222		
TAŚMÓWKI ROZDZIELCZE I DO KLÓD			
<i>DRRA-110</i>	0,019–0,926		
<i>TB-1250</i>	0,166–1,354	0,120	0,086
<i>DRGA-110</i>	max 1,162		
<i>DRGA-160</i>	max 0,905		

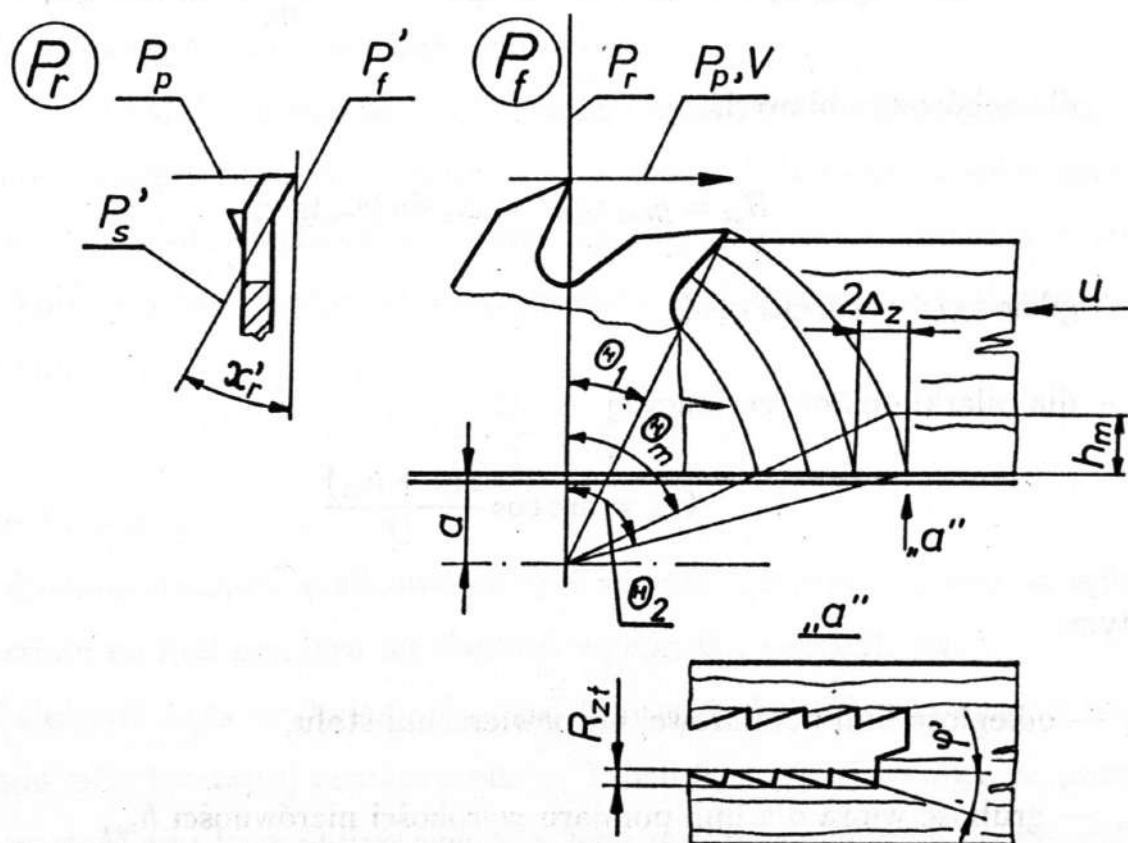
Dla pilarek taśmowych kąt rozwarcia profilu odpowiedniego wynosi:

$$\varphi = \frac{\pi}{2} - \arctg \operatorname{tg} \kappa'_r \quad [rad]$$

Według danych z Tabeli 4 nierówności teoretyczne po pilowaniu na taśmówkach kształtują się od $2 \mu m$ do $116 \mu m$ dla drewna twardego i od $2 \mu m$ do $163 \mu m$ dla drewna miękkiego.

Odległość pomiędzy wierzchołkami dla tych nierówności wynosi odpowiednio od $0,019 mm$ do $1,354 mm$.

Rysunek 3 ilustruje schemat pilowania na pilarence tarczowej wraz z powstałymi nierównościami teoretycznymi.

Rys. 3. Schemat pilowania na pilarence tarczowej piłą o zębach zgrubianych z uwzględnieniem nierówności teoretycznych

Tory ruchu wypadkowego naroża ostrza stanowią rysy na bocznej powierzchni rzazu o głębokości zmieniającej się proporcjonalnie do wzrostu kąta kierunku ruchu posuwowego Θ . Kąt Θ zawarty jest między wektorem ruchu roboczego i wektorem ruchu posuwowego. Wiadomo, że grubość wióra jest zmienna spowodowana zmianą kąta Θ , od minimalnego przy wejściu zęba w materiał Θ_1 do maksymalnego przy wyjściu zęba z materiału Θ_2 .

Teoretyczną wysokość nierówności po piłowaniu na pilarkach tarczowych można wyrazić wzorem:

- dla zębów rozwieranych

$$R_{zt} = 2g_{hm} \operatorname{tg} \varphi' = 2\Delta_z \sin \Theta_m \operatorname{tg} \kappa'_r = 2 \cdot \frac{1000\mu}{nz} \sin \Theta_m \operatorname{tg} \kappa'_r$$

- dla zębów zgrubianych

$$R_{zt} = g_{hm} \operatorname{tg} \varphi' = \Delta_z \sin \Theta_m \operatorname{tg} \kappa'_r$$

gdzie $\operatorname{tg} \varphi' = \sin \Theta_m \operatorname{tg} \kappa'_r$

- dla pilarki dolnowrzecionowej

$$\Theta_m = \arccos \frac{2(a + h_m)}{D}$$

w tym:

h_m — odległość linii pomiarowej od powierzchni stołu,

g_{hm} — grubość wióra dla linii pomiaru wysokości nierówności h_m ,

z — liczba zębów,

Θ_m — kąt wyjścia zęba mierzony na linii pomiaru wysokości nierówności,

a — odległość osi wrzeciona do powierzchni stołu,

D — średnica piły tarczowej.

Sposób obliczania chropowatości teoretycznej na pilarsce tarczowej górnwrzecionowej jest podobny, z tą różnicą, że kąt kierunku ruchu posuwowego wyraża się wzorem

$$\Theta_m = \arccos \frac{2(a - h_m)}{D}$$

Kąt pochylenia profilu nierówności po piłowaniu na tarczówkach wzrasta w miarę powiększenia się kąta wyjścia zęba piły.

Za kąt pochylenia profilu φ' przyjęto rzut kąta κ'_r na płaszczyznę prostopadłą i przechodzącą przez linię pomiarową.

W celu ustalenia wartości kąta wyjścia zęba przyjęto linię pomiaru nierówności teoretycznych na wysokości $h_m = 2 \text{ mm}$. Odległość osi wrzeciona do powierzchni stołu tarczówki dolnwrzecionowej stanowi wartość połowy średnicy kołnierzy zaciskowych D_1 powiększona o grubość stołu co można wyrazić wzorem:

$$a = \frac{D_1}{2} + 30 \text{ mm}$$

gdzie $D_1 = 0,3D$

Dla średniej średnicy analizowanych pił, równej 450 mm kąt wyjścia zęba z materiału na linii pomiaru nierówności wynosi $\Theta_m = 1,021 \text{ rad}$.

Zależność kąta pochylenia bocznej krawędzi skrawającej zęba od parametrów piły tarczowej zamieszczono w Tabeli 5, z której wynika, że pomiędzy wartościami kąta obliczonego dla zęba piły przeznaczonej do piłowania drewna miękkiego i drewna twardego istnieją nieznaczne różnice.

Kąt κ'_r dla drewna twardego wynosi od $0,102 \text{ rad}$ do $0,112 \text{ rad}$, zaś dla drewna miękkiego od $0,104 \text{ rad}$ do $0,134 \text{ rad}$. Dla przeciętnych parametrów

Tabela 5. Parametry geometryczne zębów pił tarczowych do cięcia podłużnego

Rodzaj zębów	Średnica piły	Wysokość zęba h [mm]		Rozwarcie zęba r [mm]		Kąt poch. bocz. kr. skraw. κ'_r [rad]	
		d. tw.	d. m.	d. tw.	d. m.	d. tw.	d. m.
trójkątne	250	–	12,0	–	0,45	–	0,112
	450	–	15,7	–	0,60	–	0,114
	630	–	21,6	–	0,75	–	0,104
z łamanym grzbietem	250	8,0	10,0	0,3	0,45	0,112	0,134
	450	11,7	14,0	0,4	0,60	0,102	0,128
	630	16,0	19,0	0,6	0,75	0,112	0,118

piły tarczowej przyjąć można średnio kąt κ'_r dla drewna twardego $0,107 \text{ rad}$ i $0,110 \text{ rad}$ dla drewna miękkiego.

Zależność kąta rozwarcia profilu od kąta pochylenia bocznej krawędzi skrawającej i kątów kinematycznych na tarczówce wzdłużnej można przedstawić w postaci:

$$\varphi = \frac{\pi}{2} - \text{arc tg}(\sin \Theta_m \text{tg } \kappa'_r)$$

Nierówności parametryczne po pilowaniu na pilarkach tarczowych zestawiono w Tabeli 6. Wysokość nierówności dla drewna miękkiego wynosi od $8 \mu\text{m}$ do $89 \mu\text{m}$ i dla drewna twardego od $7 \mu\text{m}$ do $79 \mu\text{m}$ dla odstępów pomiędzy wierzchołkami nierówności od $0,082 \text{ mm}$ do $0,874 \text{ mm}$. Dla nierówności ukształtowanych zębami zgrubianymi wartości te są o połowę mniejsze.

Znajomość parametrów kątowych profilu nierówności powierzchni umożliwia obliczenie promienia zaokrąglenia końcówki odwzorowującej nierówność.

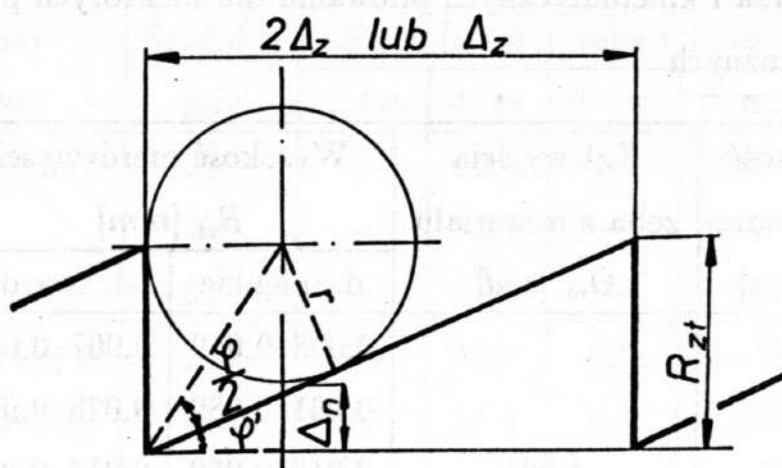
Tabela 6. Zależność teoretycznej wysokości nierówności od parametrów geometrycznych ostrza i kinematycznych piłowania dla niektórych pilarek tarczowych wzdłużnych

Typ obrabiarki	Prędkość skrawania v [m/s]	Kąt wyjścia zęba z materiału Θ_m [rad]	Wysokość nierówności R_{zt} [mm]	
			d. miękkie	d. twarde
<i>DPLA</i>	52,8	1,021	0,008–0,059	0,007–0,053
<i>DPPA-50</i>	74,8		0,031–0,089	0,028–0,079
<i>DPPA-35</i>	66,7		0,019–0,052	0,017–0,047
<i>DPTA-40</i>	59,0		0,045	0,040
<i>DYFC-2</i>	59,0		0,045	0,040

Typ obrabiarki	Prędkość posuwu u [m/s]	Posuw na ostrze $2\Delta_z(S)$ [mm]	Kąt poch. bocz. kraw. skraw. κ'_r [rad]	
			d. miękkie	d. twarde
<i>DPLA</i>	0,133–0,667	0,082–0,583	0,119	0,107
<i>DPPA-50</i>	0,350–1,0	0,306–0,874		
<i>DPPA-35</i>	0,267–0,750	0,183–0,515		
<i>DPTA-40</i>	max 0,50	0,443		
<i>DYFC-2</i>	max 0,50	0,443		

Zagadnienie doboru optymalnego promienia końcówki odzworowującej profil można analizować w aspekcie dokładności odzworowania profilu nierówności.

Teoretyczny profil nierówności i warunki odzworowania ilustruje Rysunek 4.

Rys. 4. Schemat odzworowania nierówności po piłowaniu

Promień końcówki odzworowującej wysokość nierówności z określonym błędem można obliczyć z zależności:

$$\frac{r + \Delta_n}{\sin\left(\frac{\varphi}{2} + \varphi'\right)} = \frac{r}{\sin\frac{\varphi}{2}}$$

$$r = \frac{\Delta_n \sin\frac{\varphi}{2}}{\sin\varphi'}$$

gdzie:

r — promień końcówki odzworowującej,

Δ_n — błąd bezwzględny odzworowania.

Wiadomo, że rzeczywista wysokość nierówności jest znacznie większa niż teoretyczna, w związku z czym, dla celów praktycznych do obliczeń promienia końcówki pomiarowej można przyjąć maksymalne wartości z obliczonych nierówności teoretycznych, wówczas (Rys. 4):

$$r + \Delta_n = R_{zt(\max)}$$

Przyjmując wartość błędu względnego

$$B_w = \frac{\Delta_n}{R_{zt(\max)}} = 0,15$$

wtedy wartość kąta φ' musi ograniczać nierówność:

$$\varphi' \leq 0,1618 \text{ rad.}$$

Wnioski

1. Profil nierówności po pilowaniu ma kształt trójkąta prostokątnego.
2. Nierówności teoretyczne po obróbce pilowaniem można przedstawić zależnością:

- dla narzędzi o zębach zgrubianych

$$R_{zt} = \Delta_z \operatorname{tg} \varphi'$$

- dla narzędzi o zębach rozwieranych

$$R_{zt} = 2\Delta_z \operatorname{tg} \varphi'$$

3. Wartość kąta pochylenia profilu nierówności kształtuje się:

- dla pilarek ramowych

$$0,064 < \varphi' < 0,159,$$

- dla pilarek taśmowych stolarskich

$$0,165 < \varphi' < 0,464$$

zaś dla taśmówek rozdzielczych i do kłód

$$0,058 < \varphi' < 0,162$$

- dla pilarek tarczowych (dolnowrzecionowych)

$$0,086 < \varphi' < 0,114$$

4. Odstęp pomiędzy wierzchołkami nierówności S (Δ_z lub $2\Delta_z$) dla przyjętych zasad poszerzania zęba wynosi:

- dla pilarek ramowych 0,3–4,2 mm,
- dla pilarek taśmowych stolarskich 0,02–0,3 mm,
- dla pilarek taśmowych (rozdzielczych i do kłód) 0,02–1,4 mm,
- dla pilarek tarczowych 0,08–0,9 mm

Literatura

- [1] Alič O. (1975): Svrshodnost pokazatelja hrapavosti i njihovi odnosi kod brusnih drvenih površina. Pregled Naucnotehniskih Radova i Informacija, z. 1–2
- [2] Buglaj B.M. (1956): O deformaciji poverchnosti drevesiny pod meritelnyim davleniem. Derevoobrab. Prom. nr 8
- [3] Buglaj B.M. (1978): O novoj sistemie ocenki szerochovatosti poverchnosti drevesiny i drevesnyh materialov. Dierievoobrab. Prom. nr 3

- [4] Brežnjak M. (1973): Zur Forschung der Einschnittbreite. Holzindustrie nr 3
- [5] Ehlers W. (1958): Über die Bestimmung der Gute von Holzoberflächen. Holz als Roh und Werkstoff. T. 16, nr 2
- [6] Fukui H. (1969): Surface roughness of wood in cutting by woodworking circular saw blade I. Method of determining roughness and sampling length. Journal of the Japan Wood Research Society, z. 6, nr 2
- [7] Kikata Y. (1958): Studies on surface roughness of wood. II. A simple apparatus for determining surface roughness and it's applicable conditions. Journal of the Japan Wood Research Society z. 4, nr 6
- [8] Kikata Y., Hiromatsu J. (1959): Studies on surface roughness of wood. III. Shape of dents on the surface of wood. Journal of the Japan Wood Research Society z. 5, nr 4
- [9] Lisičan J. (1965): Niektoré problémy a cesty k znižovaniu nadmiery na opracovanie reziva frézovaním. Sbornik Vedeckých Prác VŠLD
- [10] Nikitiuk L. (1967): Ocena czystoty poverchnosti drevesiny szczupowym metodom. Lesnaja, Bumažnaja i Dieriew. Prom. nr 7
- [11] Pablitzsch G., Dziobek K. (1965): Die Beurteilung bearbeiteter Holzoberflächen I i II. Holztechnologie t. 6, nr 3 i 4
- [12] Palka Z., Porankiewicz B., Staniszevska A., Staniszewski J. (1978): Próba matematycznego opisanía nierówności powierzchni drewna przy użyciu krzywych Abbotta. Roczniki AR Poznań, nr 99

- [13] Orlicz T. (1969): Narzędzia do obróbki drewna. Część II. Piły. Dział Wydawnictw SGGW Warszawa
- [14] Siemiński R. (1962): Badania struktury geometrycznej powierzchni drewna oraz tworzyw drzewnych. Przemysł Drzewny T. 13, nr 8